

ρισ, εξακολουθώντας να μου σφίγγει το χέρι :

— Μά ακριβώς την πλευρώσανε τη νίκη τους !... Δεν κοιτάξεις πόσους από δαύτους σκοτώσαμε !....

Κείνη τη στιγμή, όπως είμωνα και γώ αποκαρμωμένος από τη συγκίνηση, το πιστέψα πως όλοι αυτοί οι τάφοι, που πολλοί τους φαινότουσαν πως χτές άνοιχτηκαν, είχαν άνοιχτεί σαν κέριο, σαν τη μέρα που οι Τούρκοι μας πήρανε την Πόλη..

ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ

ΜΑΝΝΑ ΜΟΥ !

Το μῆλο πού είναι στη μιλιὰ το παραγομένο

Δέν πέφτει δὲ μαραινέται μήτε πουλιά τὸ τρώει....

Σιγοτραγουδῆσε. Ὅταν ἐστάθηκε κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο τῆς μουριᾶς ἕνα τζιτζίκι ἐπαψε τὸ τραγουδῆ τοῦ Ἑσθίωσε τὸ κεφάλι καὶ κοίταξε σὲ ποῖο κλαδί τῆς μουριᾶς εἶναι καθισμένο. Ὁ μεσημεριανὸς ἥλιος ἀνάδινε ἀπὸ τὴ γῆ λιανίσματα. Ἡ μουριά ἐξέχυνε ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς μὲ μπουρούδι λειψόχλωρη. Ἐτσι ὅπως μύριζε ἡ ποδιά τῆς μὲ τὰ μπουρούφια ὅταν τὰ σκόρπιζε ἀπάνω στὴν καλκωμὴ τὴ μὲ τὰ μεταξοσκουλικά. Κεῖνα ἀναδεδύονταν λιγομένα ἀπὸ τὴν ὁσμὴ τῆς χλωράδας, γλυστρουσαν στὰ ρεῖκινα κλαδιά, καὶ σήκωναν τὰ πεινασμένα στόματα ψηλά.

Τὰ μελίγγια τοῦ βούζαν, ὅπως τότε.

Τὸ τζιτζίκι ξανάρχισε τὸ τρέμουλο τραγουδῆ τοῦ. Τὰ φύλλα τῆς μουριᾶς ἔθροῖσαν σ' ἕνα διαβατικό ἀγέρακι. Ἐτσι ἐφύσηξε στὴ γαρουφαλιά τοῦ παραθυριοῦ τῆς τὴν ἡμέρα πού τοῦσε ἕνα γαρούφαλο καὶ τοῦ τῶσε λέγοντάς του : Καὶ τοῦ χρόνου. Κι ἄκουε τὸν ἀργαλιὸ τῆς πού δούλευε. Θῆ παιζε στὰ χέρια τῆς γλήγορα τὴ σάττα, γιατί χτύπαε τὸ χτένι γοργά. Ἀκούθηκε μὲ προσοχὴ τὸ χτύπο. Ἀπὸ τὸ παράμερο ζωμάχι, τὸ σπιτάκι μὲ τὸ φούρνο ἀπόξω, ἀκούστηκε γυναίκα φωνή : Κούνα σου λὲω τὸ παιδί, πού χαράμι τὸ ψωμί πού τρώς.

Νὰ πάει στὸ μαγαζάκι, νὰ πειρ ἕνα κρασί, καὶ νὰ τὴν περιμένει πού θὰ περάσει τὸ δειλινὸ νὰ πάει στὴ βρύση ; Ὅχι, νὰ σταθεῖ ἐκεῖ καλύτερα. Νὰ καθίσει στὴν πέτρα πού ἦταν πλάι στὴ μουριά. Ἐκεῖ στὴν ἰσιὰ ἦταν ἡ μεριά τῆς χορεύτρας κιάλα. Πόσες φορές χόρεψε στὴς γιορτές.

Κοινοῦτες μὲ τοὺς Δημογερόντους, τουλάχιστο τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Μοριά. Ἀφίνομε τίς καταδρομὲς, τίς ἐξορίες, καὶ τοὺς φυλακισμοὺς τοῦ παθαίνανε πολλοὶ τοὺς ἐκατίας τῆς ζούλικας τοὺς μὲ τοὺς Δεσποτάδες.

Παρατηρήθηκε ὅμως πῶς σὲ μερικὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς στεριάς, καὶ σὲ μερικὰ νησιά, καὶ μάλιστα νησιά πού δὲν εἶχανε Τούρκους μήτε Πασάδες, παρὰ ὀρίζονταν ἀπὸ τὸν Καπετὰν Πασά καὶ τὸ Δραγμάνο του, ἐπίασε βαθύτερες ρίζες ἢ καλοτυχία, ὁ πλοῦτος κ' ἡ ἡσυχία. Τὰ νησιά ἐκεῖνα, ἂν καὶ δὲ σώσανε νὰ μᾶς ἐγκαινιάσουνε ἀπ' ἐαυτοῦ τοὺς τὸν Ἀγῶνα, βρεθήκανε ὅμως, καθὼς ξέρουμε, τόσο πλούσια καὶ τόσο γυμνασμένα ἀπὸ τὴ ναυτικὴ τοὺς πείρα, πού σταθήκανε πολύτιμα βοηθήματα ὅταν ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τῆς Φιλικῆς Ἐττικρίας.

Τοῦ φαίνεται τοῦ ἱστορικοῦ μας ὅταν παρᾶξεν, πού ἐνὼ στὴς ἐφορές πεδιάδες τῆς στεριάς δὲν πολυπροκόβανε οἱ Κοινοῦτες, ὅμως ἀπάνω σὲ ξερὰ καὶ ἀγρονα βράχια πολλὰς φορές, καθὼς εἶπαμε, πρόδεψαν κ' ἐγίναν πᾶμπλουτες. Ἐτσι καὶ στὰ νησιά. Ἐξὸ στὴ Χίο, πού εἶχε προνόμια, ὅλα τὰ μεγάλα νησιά μαραινόντανε, καὶ ὡς τόσο ἡ Ὑδρα, τὰ Ψαρά καὶ ἄλλα ξερονήσια πλουτίζανε. Τὰ ποδίνει αὐτὰ στοὺς

Ἐκάθισε χωρὶς νὰ κοιτάξει κατὰ τὸ σπιτί τῆς. «Κούνα σου λὲω τὸ παιδί». Ἀ δὲν τοῦδινε τὸ γαρούφαλο. Καὶ νὰ τοῦ εἰπῇ κιάλα : Καὶ τοῦ χρόνου — Νὰ πάει στὴ βρύση ;

Μὲ γυναίκα ἐπέρασε κρατώντας ἕνα καλάθι στὸ χέρι. Τὸν κοίταξε, καὶ χαμήλωσε τὰ μάτια τῆς. Ποῖος ξέρει τάχα τί νὰ βάνει μὲ τὸ νοῦ τῆς καὶ τούτη. Ἄκουε τὰ βήλατά τῆς πέρα κατὰ τὴ χορεύτρα, ὡς πού ἐχάθηκε μέσα στὴς ἑλίες.

Τὰ μελίγγια τοῦ βούζαν. Στὸ λιανίσμα τοῦ ἡλιοῦ, ἀπάνω ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, στὴς βατερὲς φράχτες, στὴς λυγρὲς καὶ στὸ χῶμα, θέρρουνε πῶς ἔδλεπε νὰ φτερουγίζουν κατὶ ἀνέρεχ φτεράκι, ὅταν τὴς λεφτερίδες τοῦ ξεπεταμένου μεταξοσκουληκιοῦ, ὅταν τὸ ἀπανάστησε. Τὰ μεταξάκια τοὺς ἀνέμιζαν στὸν ἥλιο κιτρινοχρῶσαφα καὶ ἀχυριά.

Μιὰν ἀνάσα πάλι τοῦφερε τ' ἀγέρι ὅταν ἀπὸ τὰ μπουρούφια. Θυμήθη τὴ φορεσιὰ τῆς. Τὸ ἱδρωμένο τῆς πρόσωπο κείνη τὴν ἡμέρα, πού ἦταν — ἔτσι τοῦ φάνταζε τώρα — ὅταν τὸ δροσάτο ροῖδι. Κάτω ἀπὸ τίς ἀντηλίες, μέσα στὰ χαμόκλαδα, καὶ κάτω ἀπὸ τίς ἑλίες, ἐσπύριζε κατὶ σιγὰ στὴ γῆ σὰ ρύζι. Κ' ὕστερα τῶσεπε ὅταν τὰ ροιδόσπειρα. Ἦταν γιατί ἐγλάριζαν τὰ μάτια τοῦ ; Στὴς ἑλίες βέβαια ἀπὸ κάτω ἐλιάνθη ἐπερτε.

Τὸ μῆλο πού είναι στη μιλιὰ το παραγομένο

Δέν πέφτει δὲ μαραινέται μήτε πουλιά τὸ τρώει....

Τοῦ φάνηκε πῶς κάποιος τὸ τραγουδῆσε. Ἡ τοῦ ξανάρθε στὸ νοῦ νὰ τὸ φιλοτραγουδήσει ; Ἀκουμάστηκε στὴ σιγαλιά τοῦ μεσημεριοῦ. Ὁ ἀργαλιὸς ἐδούλευε. Ὁ ἥλιος ἀναλύγωνε τὰ κλαρικά καὶ τίς ἑλίες. Τὸ τζιτζίκι μονότονα ἐτραγουδᾷ, μὲ μιὰν ἀργὴ νότα, τερετιστική. Ἐταίριαζε μέσα τοῦ λόγια μὲ τὸν ἥχο τοῦ τζιτζικιοῦ. — Νὰ σοῦ εἰπῶ Λένη μυστικό.... — Τί μυστικό ; δὲν ἔχουμε καὶ μυστικά.... — Γιά τὸ γαρούφαλο.... — Γαρουφαλιὲς πολλὰς εἶναι στὸν τόπο.... —

Ἐκοίταξε τὴν πασχάλισσα κατακόκκινη, μὲ μαῦρα κεντιδία στὰ φτερά. — Καὶ τὸ γαρούφαλο τότε γιατί μοῦ τῶσε ; Καὶ μοῦ εἶπε : — «Καὶ τοῦ χρόνου». — Καὶ τὰ μάτια τοῦ ἀκλουθήσαν τὴν πασχάλισσα ἀπάνω στὸ ξερὸ κλαδί, πού τ' ἀνέθηκε ὡς τὴν κορφή, τέντωσε τὰ φτερά τῆς σὰ γιά νὰ πετάξει, καὶ πάλι τᾶκλεισε. Κατέβη τὸ κλαδί, καὶ χάθηκε στὰ ξερὰ λιόφυλλα.

Νὰ κοιτάξει στὸ παραθύρι ;

Κοίταξε κατὰ τὴ θάλασσα. Στὴ λυωτὴ ἀσημέ-

νια πλάκα τὰ μάτια τοῦ θαμπόθηκαν.

Ἄ, δὲ φύσει καὶ λίγο !

Νὰ φύγει ; Τὰ πόδια τοῦ καρφωμένα στὴ γῆ, τὸ κορμί τοῦ κολλημένο στὴν πέτρα. Ὁ ἥλιος ἀραθύμονε τὸ αἶμα τοῦ ; Μὰ τί ἔχει ; Τὸ φῶς τοῦ ποτε θαμπόναται, καὶ πότε τέλεια μουχρόνει. Καὶ ὁ ἀργαλιὸς ἐπαιζε, καὶ ἀκούγονταν σὰ χτύπος τῆς καρδιάς τοῦ μεσημεριοῦ. «Τὸ κουνάει ἡ δόλια μὰ δὲν κοιμάται»....

Νὰ πήγαινε στὴ βρύση ; Μὰ κείνο τὸ νερὸ τρέχει σὰ δάκρυ. Λιγότεφε. —

Τὸ τρώει τ' ἄλλω... καὶ ψωφ....

Τὰ ἀκούει... καὶ ἡμερῶ....

Ἡ χορεύτρα ἔρχισε νὰ στριφογυρῇ. Θόλωνε ἕνας κύκλος χωματένιος, καὶ κύκλωνε ὅταν ἕνα λιχνίσμα σταριοῦ.... Ὑστερα γινόταν ἄλωνα, ἄλωνα γρομάτο ἀστάχυ. Τ' ἄλογα ἐγύριζαν, γοργοαλώνιζαν. Καὶ κείνη καταμεσήμερα τὰ σαλάγα μὲ μιὰ βίτση. Κι ἐτρεχε ζωπίσω ἀπὸ τ' ἄλογα. Ἐπειτὰ ἀπόστασε καὶ δέψακε. Καὶ ἡ βρύση τρέχει λιγοστό. — Δὲν ἔκαμε καλὰ νὰ μὴν πάει στὴ βρύση. — Κείνη λαχνασμένη φώναζε : Εἶναι μάννα νερὸ στὸ λαγνί ; — Γεῖά σου εὐλογημένε, εἶπε ὁ πικρὸς διαβαίνοντας. — Τὰ στάχυα, τὰ στάχυα ἦταν, τ' ἄγανα τοῦ σταχυοῦ στὰ μαλλιά τῆς. — Ἄ, ψαρή, ντέ. — Πῶς γυρίζει στ' ἄλωνα — χωρὶς γεμενὶ θὰ ἡλιοψηθεῖ. — Νὰ σοῦ εἰπῶ Λένη μυστικό. — Τί μυστικό — γιά τὸ γαρούφαλο — στὸν τόπο εἶναι γαρουφαλιὲς πολλὰς. — Γεῖα σου εὐλογημένε μου, εἶπε ὁ παπᾶς περνώντας. Ψαρή !....

Ὅταν σηκώθηκε φύσε. Ἐτρεψε τὰ μάτια τοῦ. Τὰ βήματά τοῦ παραστράτιζαν. Πλανήθηκε κατὰ τὸν Ἑλαιῶνα, κατὰ τὸ ἀκρογιάλι. Πού βράδυνε ! Γυρίζοντας σὰ νύχτοσε καλὰ γιά τὸ σπιτί, εἶπε νὰ περάσει κάτω ἀπὸ τὸ δικό τῆς, προφυλαχτά. Καὶ περνώντας δὲ σήκωσε τὰ μάτια τοῦ κατὰ τὰ παραθύρια. Μιὰν ἀντιφεγγιά ἀπὸ φῶς ἐπερτε στὴ γρήχη. Βέβαια θὰ ἦταν τὸ λυχνάρι πού ἐκίγνε, καὶ ἡ πόρτα τῆς σκάλας θὰ ἦταν ἀνοιχτή. Στὸ ἀγκωνάρι τοῦ σπιτιοῦ ὅταν ἔφτασε ἄκουσε κουβέντα στὴν πέτρινη σκάλα ἀπόξω. Θέλησε νὰ κοντοσταθεῖ. Τὰ μελίγγια τοῦ βούζαν. Δὲν ἐστάθηκε, παρὰ περνώντας ἀργὰ ἄκουσε. Ἀντρίκια ἦταν ἡ φωνή.

— Τὸν πατέρα τοῦ λὲς ; Τὸν ἤξερα. Καλὸς ἄνθρωπος.

— Μὰ ἀπὸ τί πέθανε ; εἶπε γυναίκα φωνή.

λιγότερους Τούρκους σ' εὐνοϊκὰς συμφωνίες μὲ τὴν Κυβέρνηση. Ὁ καθαυτὸς λόγος ὅμως μᾶς φαίνεται πῶς εἶναι ὁ γνωστὸς ὁ φυσικὸς νόμος πού οἱ κάτοικοι τέτοιων ἄγωνων τόπων βγαίνουν πάντα καλλίτεροι δουλευτάδες, πῶς οἰκονόμοι, πῶς γεωναῖοι, καὶ μὲ πῶς ἀντρίκια χαραχτήρα. Αὐτὴ εἶναι ἡ σπουδαιότερη αἰτία πού πλουτίζανε καὶ ἀναδειχτήκανε τὰ μέρη ἐκεῖνα. Οἱ ἄλλες αἰτίες φαίνονται δευτερεύουσες.

Δὲν εἶλεπαν ὡς τόσο μήτε ἀπ' ἐκεῖ οἱ διχόνοιοι καὶ τὰ μαλλώματα. Δὲ θὰ εἶταν Ρωμιόσυνη ἂν εἶλεπαν.

Ἄς κοιτάξουμε τώρα μερικὰς Κοινοῦτες ἀπὸ τίς ἀξιοσημειώτες.

22

Μαδεμοχώρια καὶ Ἀμπελάκια.

Τὰ δώδεκα χωριά καὶ τὰ τρακόσια ἑξήντα χωριουδάκια τῆς Χηλιδικῆς μὲ τὰ περίφημα μεταλλεῖα τοῦ, τὰ παμπάλαια καὶ τὰ γυροφόρα, ἀποτελοῦσαν εἶδος δημοκρατικὴ ὀλιγαρχία μὲ τοὺς δώδεκά τοὺς ἀντιπρόσωπους πού μαζεύονταν κάθε χρόνο καὶ διαλέγανε τέσσερις Βενίηδες νὰ κυβερ-

νοῦνε καὶ νὰ δικάζουνε. Ἐνας καὶ μονάρχος Ἀγῶς πατοῦσε τὸ χῶμα τοῦ, ὑποχρεωμένος καὶ αὐτὸς νὰ κοῦη τὸ λόγο τοῦ. Τὰ δούλευαν τὰ μεταλλεῖα γιά λογαριασμό τοῦ, πλερώνοντας χρονιάτικὸ δόσιμο στὴν Κυβέρνηση, 220 ὀκάδες ἀσήμι. Μ' ἄλλους λόγους οἱ Τούρκοι, ἀπὸ φιλαργυρία, καὶ ἔχι βέβαια ἀπὸ ἀγάπη λευτεριάς καὶ δικαιοσύνης, ἄφινανε νάνοβολῇ μέσα στὸ Κράτος τέτοια μικρὰ Ἑλβετία. Δὲν εἶλεπαν ὡς τόσο τὰναπόφευγα παρατράγωδα τῆς Τούρκικης προστασίας. Πρῶτο δυστύχημά τοὺς στάθηκε τὸ λιγότεμα τοῦ ὀλικοῦ ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα. Ὅχι, τάχα ἐπειδὴ λιγοστῆσαν τὰ κέρδη, μὰ πού δὲ θὰ τοὺς πίστευε ἡ Κυβέρνηση πῶς λιγοστῆσαν ! Παρὰ νὰ τὸ μολογήσουνε λοιπὸν τῆς Πύλης, ἀγόραζαν τὰλλαρα, τὰλλωναν, καὶ τῆς τὰ παραδίδανε φόρο, νὰ μὴν τὴν κάμουνε καὶ ἀνεκατεφτῇ στὰ στερικὰ τοῦ. Κ' ἐβγάζαν τίς ζημιὰς τοῦ ἀπὸ τὴ γεωργία. Δεύτερο καὶ θλιβερώτερο πάθημα τῆς Χαλκιδικῆς εἶταν ἡ τελικὴ τῆς καταστροφὴ στὸ μεγάλο τὸ Κίνημα.

Ἀκόμα πῶς μαγευτικὴ καὶ πῶς φωτισμένη δημοκρατία συστήθηκε στ' Ἀμπελάκια τῆς Θεσσαλίας, κατὰ τὸ βουνὸ τῆς Ὀσσας, μεταξὺ Λάρισσα καὶ ἀκρογιαλιά. Ἄλλος μελισσώνας αὐτὸς πού ἡ Πύλη

— Ξέρω και γώ από τί πέθανε· λένε πως πούν-
τιασε και τότε γύρισε σέ χτικιό.

— Ότι και να λένε μάνα, εγώ στο είπα. 'Α-
κούστηκε μέσα από τὸ σπῆτι ἡ φωνή της δυνατὰ νὰ
λῆει.

— Καλά, εμεῖς μιλάμε, δὲν εἶπαν οἱ ἀνθρώποι
καὶ τίποτα, εἶπε ἡ μάνα της.

— Ναὶ παιδί μου, μπά, τί νὰ εἰπῶμε. Εἶπε
ἡ ἄλλη γυναίκα φωνή.

— Πηγαίνετε στὸ καλὸ χριστιανοί μου, ξανάει-
πε κείνη. Καὶ μιὰ πόρτα ἐδρόντηξε ὕστερα.

Μπαίνοντας στὸ δρόμο ποὺ πήγαινε στὸ σπῆτι
του ἀναστέναζε βαρειά. Στὴ φράχτη τοῦ κήπου στα-
μάτησε· τὰ μελίγρια του βούζανε.

Ἡ μάνα του τὸν περίμενε στὴν πόρτα. Καὶ
χεράμενη τοῦ εἶπε σὺν τὸν εἶδε.

— Τί ἐγίνες παιδί μου σήμερα ὅλη μέρα;

Δὲν ἤμπορεσε ν' ἀποκριθεῖ. Μπήκε στὸ σπῆτι,
καὶ τὸν ἀκολούθησε ἡ μάνα.

— Τί ἔχεις παιδί μου; γιατί εἶσαι ἔτσι χλωμός;

— Μάνα μου! μάνα! ξεφώνησε βουρκωμένος,
ἔρριξε τὰ χέρια του στοὺς ὤμους της καὶ ἔγειρε τὸ
κεφάλι του στὰ στήθια της.

Ἵστερα κλάματα πνιγμένα.

ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΘΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἐνα μεγάλο περιβόλι

λογιάζω πάλι τὴν Ἑλλάδα,

Νερὰ παντοῦ καὶ δέντροϊσκίους

καὶ πούλουνδα καὶ πρασινάδα.

Ἀπάνου ἡ ἀναλαμπή τοῦ Ἥλιου

ποῖναι ὁ πῦρ νέος καὶ ἀρχαῖος θεὸς της,

τριγύρω της κόμματα καὶ αὔρες,

χρωμάτων μουσικὴς ὁμιλίας της.

Καὶ κάτω ἀπ' τὸ ἱερὸ λιοπύρι,

γλυκομελαχροινὲς μαννάδες,

χαμογελώντας νὰ κεντοῦνε

μελλούμενες, τρανὲς Ἑλλάδες,

καὶ ροδομάγουλα παιδιὰ

νιογέννητα στὴν ἀγκαλιά τους

ἀπ' τὰ οὐρασμαμένα νὰ βυζαίνουν

σταφύλια—τραγανὰ βυζιά τους.

Παρίσι 1908

Σ. ΣΚΙΠΗΣ

δὲν τὸν πείραξε, γιὰ τὸν ἴδιο πάντα λόγο. Εἶναι
γνωστὰ τὰ πλοῖκά τους συστήματα, τὰ βιομηχανικά
καὶ συνάμα Σπαρτιατικά. Ἐπειδὴ δὺς φορές ὄρμη-
σαν τῆς Λαρίσσας οἱ Τούρκοι νὰ τοὺς ληστέψουν,
καὶ δὺς φορές μὲ τὸ τουφέκι τοὺς ἐδίωξαν οἱ Ἀμ-
πελακιῶτες. Τούρκον Ἀγὰ δὲ γνώρισε ἡ Κοινότη
ἐκείνη στὰ καλά της τὰ χρόνια. Ἐκλώθαν οἱ γυ-
ναῖκες, ἔβαφαν τὰ νήματα οἱ ἄντρες, καὶ δυόμιση
χιλιάδες δέματα βαμένο νῆμα τὸ χρόνο φορτωνότανε
στοὺς Εὐρωπαϊκοὺς Κλάδους ποὺ ἔχανε συστημέ-
νους. Ὅλα συντροφικά, ὅλα κανονισμένα μὲ τοὺς πῖο
πραχτικὸς σοσιαλιστικὸς ἔρους, ἐπειδὴ ὁ καθένας
ἄφινε τὰ κεφάλαιά του στὴν κοινὴ βιομηχανία, καὶ
ἀνάλογα κέρδιζε, μὲ περισρισμούς ὅμως, γιὰ νὰ μὴ
παραιοκερδίζουσε οἱ πλούσιοι. Ὡς καὶ οἱ κοινὸι ἐργάτες
συντρόφευαν καὶ ἔβαζαν τὶς οἰκονομίες τους στὸ κοι-
νὸ τὸ Κατάστημα. Καὶ ἐπειδὴ μεγαλύτερο μοῖρασμα
ἀπὸ δέκα τὰ ἑκατὸ δὲ συχωριότανε, μέσα σὲ δὺς
χρόνια μονάχα διπλώσανε τὰ κεφάλαια.

Οἱ ἀνταποκριτὰδες τῆς Εὐρώπης ἔπρεπε πάντα
νὰ εἶναι Ἀμπελακιῶτες, καὶ νὰλλάζουσε κάθε τρία
χρόνια. Τὴν ἀνώτερη διοίκηση τὴν εἶχανε τρεῖς Ἀρ-
χηγοί, ποὺ ὑπογράφανε κιόλας μόνοι αὐτοί. Ἀπὸ
τοὺς ξευτεμένους πάλι ὑπογράφανε ἄλλοι τρεῖς στὴ

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

Ὁ συθέτης ποὺ πρωτοπαρουσιάζει σήμερα μικρὸ
μέρος τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔργου του ὀνειρέφτηκε νὰ
φτεριάξῃ μιὰν ἀληθινὰ ἐθνικὴ μουσικὴ βασισμένη ἀπ'
τὴ μιὰ μεριά στὴ μουσικὴ τῶν ἀγνῶν μας δημοτι-
κῶν τραγουδιῶν καὶ στολισμένη ἀπὸ τὴν ἄλλη,
μὲ ὅλα τὰ τεχνικά μέσα ποὺ μᾶς χάρισεν ἡ ἀδιά-
κοπη ἐργασία τῶν προδεμένων στὴ μουσικὴ λαῶν
καὶ πρῶτα πρῶτα τῶν Γερμανῶν, Γάλλων, Ρώσων
καὶ Νορβηγῶν.

Γιὰ νὰ κατορθώσῃ τὸ ὁπωσδήποτε ἀρμονικὸ
σφιχτόδεμα τῶν ἀνόμοιων ἀφτῶν στοιχείων, ὁ τεχ-
νίτης βρῆκε σωστὸ νὰ στριχτῇ στὴ ζωντανή μας
φιλολογία σὺν τὸν ἀνθοπλέχτη ποὺ κόβοντας κλω-
νάρια ἀπ' τὸνα καὶ τ' ἄλλο δέντρο πλέκει τὰ λογτῆς
λογτῆς λουλούδια του.

Καὶ δὲ θέλει νὰ πῇ πὼς τὸ ἀνακάτωμα τῶν
στοιχείων ἀφτῶν πάντα κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πρέ-
πει νὰ γίνεται· κάθε ἄλλο· μπορεῖ πολλές φορές ὁ
Ἑθνικὸς χαραχτήρας πολὺ θαμπὰ ἢ καὶ καθόλου νὰ
ξεχωρίζῃ, ὅπως μπορεῖ καὶ ἡ τέχνη καὶ τὰ στολίδια
τόσο νὰ κάνουν στὴν ἀπλότη του δημοτικῶν τραγου-
διοῦ ποὺ πολὺ δύσκολα νὰ ξεχωρίζονται τὰ χνάρι-
α τους. Ἀπὸ δὲν ἔχει τίποτος νὰ κἀνῃ! καὶ κατὰ πὼς
ὁ ποιητὴς εἶναι λείτερος νὰ γυρίσῃ τὴν ἐμπνευσή του
ἐκεῖ ποὺ τὴ βρίσκει, πότε στίς ἐθνικὲς τίς παραδόσεις
καὶ πότε στὰ παγκόσμια προβλήματα, εἶται καὶ ὁ
Μουσικὸς πότε πῖο σιμὰ στὴν Ἑθνικὴ τὴ Μοῦσα θὰ
πέσῃ καὶ πότε στὴν Ἑνὴ τὴ Μαστόρισσα.

Ἐδῶ ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ πὼς ὁ τεχνίτης ποὺ
πρωτοπαρουσιάζεται σήμερις ἀποριβεῖ νὰ δανειστῇ
μελωδίες τῶ δημοτικῶν μας τραγουδιῶν στὴν ἐργα-
σία του, μόνε ποὺ τὰ θέματά του σὲ μερικά του
μεγάλια ἔργα (Ρωμαϊκὴ Σοῦττα, Μπαλάντες κτλ.)
καὶ οἱ μελωδίες του σὲ μερικά ἀπὸ τὰ τραγούδια
τοῦ ἔχουν χτιστῇ ἀπάνου στὸ ρυθμὸ, στίς κλίμακες
καὶ στὸ χαραχτήρα τῶ δημοτικῶν μας τραγουδιῶν,
γιατί βρίσκει πὼς τὸ συστηματικὸ δάνεισμα ἀπὸ
ἐθνικὲς μελωδίες πολὺ λίγο βοηθαεὶ στὸ ξετύλιγμα
τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς· εἶται καὶ ὁ Τσαϊκόφσκι καὶ ὁ
Ρουμπενσταϊν, ἂν καὶ στὰ ἔργα τους κανεὶς πολὺ
συχνὰ ἀπαντᾷ Ρωσικὲς δημοτικὲς μελωδίες, δὲ
λογαριάζονται γιὰ ἀληθινὰ ἐθνικοὺς μουσικοὺς μπρὲς
στοὺς νεώτερους ἀφοῦ πρῶτος ὁ Γκλίνκα εἶχε δεῖξει
τὸ δρόμο, τὸ Ρίμπνυ, Κορσακόφ τὸ Μπαλάκιρεφ, τὸ
Μουσόργσκι, τὸ Μποροντίν, τὸ Ντραγομίρσκι καὶ τὸ

μαθητὴ τους τὸ Γλάζουνοφ, ποὺ λιγοστὰ ἀπα-
τῖνὰς σ' αὐτοὺς Ρωσικὲς ἐθνικὲς μελωδίες, μὰ ποὺ
πάντα ξαγναντέει ἕνα κομμάτι τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς.
Κι' ἀπὸ πρῆπει νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς κάθε ἀληθινὰ
ἐθνικῆς μουσικῆς, νὰ χτίσῃ τὸ Παλάτι ποὺ θὰ θρο-
νιάσῃ ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ!

Τώρα ἔν γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ παλατιοῦ του με-
ταχειρίστηκε ὁ τεχνίτης καὶ ξένο ὕλικὸ κοντὰ στὸ
ντόπιο, δὲ βλάφτει· φτάνει τὸ παλάτι του νὰ εἶναι
θεμελιωμένο σὲ Ρωμαϊκὴ γῆς, κανωμένο γιὰ νὰ τὸ
χαροῦνε Ρωμαῖκα μάτια, γιὰ νὰ λογαριάζεται καθα-
ροαίματα Ρωμαῖκο παλάτι.

Ὅ,τι ὅμως καὶ ἂν ἀρχίσῃ καὶ ὅ,τι καὶ ἂν κατα-
πιαστῇ ὁ τεχνίτης, ἐνῶ δὲν μπορεῖ νὰ παραβλέψῃ·
τὴ Ζωή· γιὰ δάφτο ἐθνικὴ μουσικὴ εἶναι ἀδύνατο
νὰ βλαστήσῃ δίχως νὰ ποτιστῇ βαθιά ἀπὸ τὴν
ἐθνικὴ τὴ ζωντανὴ τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ.

Μπορεῖ τινὰς καὶ εἶται νὰ ὀρίσῃ τὸ σκοπὸ τῆς
μουσικῆς νὰ δίνη ζωὴν στὰ ὄνειρα ἀπὸ τὴ μιὰ τὴ
μεριά καὶ νὰ παραστοίῃ τὴ ζωὴν σὺν ὄνειρο
ἀπὸ τὴν ἄλλη· γιὰ νὰ τὸ κατορθώσῃ ὅμως ἀπὸ
πρῆπει ὅ,τι καὶ ἂν τὴ συντροφίσῃ στὸ παρουσιασμὰ
τῆς τὸ ἐξωτερικὸ (γλώσσα στὴ φωνητικὴ, ὑπόθεση
καὶ γλώσσα στὴ δραματικὴ, πρόγραμμα στὴν προ-
γραμματικὴ ὁργανικὴ μουσικὴ) πάντα ζωντανὸ καὶ
ἀβίαστο νὰ εἶναι· εἶται ποὺ ὁ νοῦς τοῦ ἀκροατῆ δί-
χως νὰ κουράζεται μὲ περιττὰ δουλιὰ νὰ γίνεται ὁ
νοῦς ὁ ἴδιος ἕνα μὲ τὴν καρδιά ποὺ νὰ καταλα-
βαίνει καὶ νὰ αἰσθάνεται μαζί γιὰ νὰ ξαγναντέψῃ
τὸ ὑπερκόσμιον ποὺ πρῆπει νὰ κλείνῃ μέσα της καθὲ
ἀληθινὴ μουσικὴ.

Εἶναι φανερό λοιπὸν ποὺ γιὰ τοὺς αἰσθητικούς
ἀφτοὺς λόγους ἡ καθαρὴ βουσα ἰδίως ν' ἀναφέρω
τοὺς τεχνικοὺς ποὺ μᾶς ἐμποδίζουν νὰ τὴν παρα-
δεχτοῦμε μὲ τὰ ν' ἡς καὶ φσ της ποὺ δυσκολί-
βουνε τρομερὰ τὴν ἐχτέλιση) μὲ τὴν ψεύτικὴ της
τὴν τεχνητὴ τὴ ζωὴ κατὰ πὼς δὲν ἐστάθηκεν ἀξία
νὰ θρίψῃ μιὰ δυνατὴ φιλολογία, εἶται δὲ θὰ σταθῇ
ποτές ἀξία νὰ θρίψῃ καὶ μιὰ δυνατὴ μουσικὴ (ἡ
τέχνη ποὺ μετὰ τὰ γράμματα ἔχει τὴ στενότερη
σκέση μὲ τὴ γλώσσα), καὶ ὅπως ἡ φιλολογία μας
τότε μόνο ἀντρώθηκε ὅταν ξέφυγε ἀπὸ τὰ πνιχτικὰ
βρόχια τῆς καθαρὴ βουσσας, εἶται καὶ ἡ μουσικὴ μας
τότε μόνο θὰ φτάσῃ σὲ κάποιο ὕψος ὅταν ἀκολου-
θήσῃ τὸ μεγάλο δρόμο τῆς ἀλήθειας ποὺ μᾶς εἰδείξεν
ὁ ποιητὴς τοῦ «Ταξιδιοῦ» καὶ πεταχθῇ μὲ τὰ φτερά
τὰ μεγάλα ποὺ χάρισε τῆς Ρωμοσύνης ὁ ποιητὴς
τοῦ «Δωδεκάλογου τὸν Γύφτου».

Ἀθήνα Θεριστῆς 1908

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

Βιέννα, ποὺ εἶτανε ὁ μεγαλύτερος Κλάδος. Κατάν-
τησε μὲ τὸν καιρὸ νὰ διπλασιαστῇ ἡ ἀξία τῶ με-
τοχῶν τῆς Ἀμπελακιώτικης Ἑταιρίας.

Λύσανε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο μεγάλο οἰκονομικὸ
πρόβλημα χρόους πρὶν ξεφυτρώσῃ σὲ πῖο προχωρη-
μένους τόπους, — μὴ φοῦχτα Ἀμπελακιῶτες! Τί-
τοια σταθῆκε ἡ δύναμη τοῦ Ρωμοῦ ὅταν τὸ δάζε
στὸ νοῦ του νὰ μεγαλουργήσῃ.

Ξεπέρασε καὶ τ' Ἀμπελάκια καὶ ρηματοθήκανε
λίγους χρόνους πρὶν τὴν Ἐπανάσταση. Πρῶτος αἱ-
τιος φαίνεται νὰ εἶτανε ὁ Ἀλῆς, δεύτερος ὁ Ἀγγλι-
κὸς ὁ συναγωνισμὸς, τρίτος καὶ μεγαλύτερος, ἡ δι-
χόνοια ἀναμεταξύ τους, ποὺ ξέσπασε τέλος καὶ τοὺς
χώρισε σὲ δὺς φτερὰς. Μ' ἄλλους λόγους, ἡ πολι-
τικὴ τους ἀσυστασίαν ἀφάνισε τοὺς καρποὺς τῆς ἐμ-
πορικῆς τους μεγαλοφυΐας.

Ἄς ρωτήσουμε τώρα. Πὼς γίνεται, ἡ ἴδιαν ἡ
φυλὴ ποὺ τόσο ταχτικὰ καὶ δίκια καὶ συστηματικὰ
ὀργάνιζε καὶ ἐφαρμοζε τέτοιους φωτισμένους ἐμπορι-
κοὺς νόμους ποὺ μᾶς ἐβγάζε καὶ τότες καὶ ἀργότε-
ρα, καὶ ὡς τὰ σήμερα ἀκόμα μᾶς βγάζει, μάλιστα
σὲ ξένους τόπους, διξασμένα παραδείγματα ἐμπορι-
κῆς μεγαλοπραγματοσύνης, — πὼς ἔτυχε καὶ δὲν κα-
τόρθωσε, μήτε στὰ πολεμικά της κινήματα, μήτε

στὴν ἐθνικὴ της πολιτικὴ, μήτε σ' αὐτὴ τὴν κοι-
νοτικὴ της πολιτικὴ νὰ κολλοῦθῃ τοὺς ἴδιους κανό-
νες, συνέργεια, δικαιοσύνη, ἀγρυπνὴ προσοχὴ καὶ ἰ-
νέργεια, θυσία, ἀφοσίωση; Πὼς τυχαίνει ὡς τὰ σή-
μερα νὰ βλέπουμε τόσο καλὰ κυβερνημένα ἐμπορικὰ
Καταστήματα, καὶ τόσο ἱλεεινὰ κυβερνημένη πα-
τρίδα;

Θὰ μᾶς ἔλεγαν ἴσως πὼς οἱ Ἐμπόροι λόγου χά-
ρη τῶν Ἑλλήνων Ἀποικίων εἶναι κάτι πῖο ἀν-
θρωπισμένοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Μὰ οἱ ἀκούραστοι καὶ
οἱ μεθοδικοὶ ἐκεῖνοι δουλευτὰδες τῶν Ἀμπελακιῶν
εἶταν ἀνθρώποι τῆς ἰδιας ζήμης καὶ τῆς ἰδιας ἀνα-
τροφῆς καθὼς οἱ πολεμικοὶ καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ
ἐλοτρόφυρά τους.

Ἄλλοι θὰ μᾶς ἀπολογιόντανε πὼς εμεῖς πάντα
βρήκαμε καλὸς ἐμπόροι, ποτές ὅμως φρόνιμοι πολι-
τικοί, ἐπειδὴ τὸ φυσικὸ μας γυρεῖ μᾶλλον εὐτυχί-
σμένο νοικοκυριὸ παρὰ εὐτυχημένην πατρίδα. Κι' αὐ-
τὸς μισὸς λόγος μᾶς φαίνεται, ἐπειδὴ ἡ φιλοπατρία
τοῦ Ἑλλήνα ἔγινε παροιμία.

Τρίτος πάλι θὰ μᾶς ἐξηγοῦσε πὼς τοῦ λείπει
τοῦ Ρωμοῦ ἡ παιδαρχία. Νὰ ὅμως ποὺ τὴν εἰδείξε
τὴν παιδαρχία στ' Ἀμπελάκια, νὰ ποὺ τὴ δείχνει
καὶ στὰ σημερὰ τὰ μεγάλα τὰ Καταστήματα.